

MICHAEL KIRWAN:

RENÉ GIRARD: ÚVEDENÍ DO DÍLA

(Přeložil Jiří Kučera. Brno: CDK, 2008, 156 s. ISBN 978-8073251420)

Českému čtenáři se dostává do rukou překlad knihy Michaela Kirwana *Discovering Girard*. Autor, jezuita z Londýnského Heythrop College, není českému publiku neznámý, a to díky svému pravidelnému působení na Institutu ekumenických studií v Praze. Jeho práce na poli politické teologie se podstatně inspiruje právě teoriemi Reného Girarda, Kirwan je také členem *Kolokvia o násilí a náboženství*, euro-americké instituce věnované jejich studiu.

René Girard (nar. 1923) je francouzský myslitel působící ve Spojených státech. Jeho odbornost není snadné jednoznačně definovat, původně se zabýval hlavně literární kritikou, od ní ale brzy přešel k mnohem ambicióznějšímu záběru zahrnujícímu psychologii, antropologii, religionistiku, sociologii, filosofii i teologii. Kirwan ve své knize používá shrnující termín „kulturní kritik“. Šíře Girardova zájmu je dána jedinečností a nezařaditelností jeho klíčové teze, tzv. *mimetické teorie*, která se stala sama novou vědeckou disciplínou svého druhu, spravovanou zvláštním mezinárodním orgánem, výše uvedeným *Kolokviem*, a plodící navíc disciplíny další (jako je např. „generativní antropologie“, viz str. 110). Ve skutečnosti je však třeba mimetickou teorii považovat za víc než vědeckou disciplínu, jedná se spíše o jakýsi duchovní, náboženský směr, zakotvený v křesťanství. René Girard je katolíkem, jeho pozici charakterizuje např. chvála výzvy Benedikta XVI. k boji proti diktatuře relativismu. Apologii křesťanství a boj proti relativismu ostatně

považuje sám Girard za klíčový úkol své mimetické teorie.

Pro zájemce o Girarda je kniha Michaela Kirwana užitečným přehledem umožňujícím zorientovat se ve velkém množství textů, článků a interview, ve kterých Girard své postoje rozvíjí, případně mění. Četba je však ztížena často velmi zhuštěnými formulacemi, které dovolují neodborníkovi nanejvýš tušit, o čem je řeč. To je posíleno překladem, který nevzbuzuje jednoznačnou důvěru svými častými anglicismy (např. „příklady konfliktů ... nás upomenou na fakt,“ str. 50, nebo „Girardovi se dostavil pocit,“ str. 71) a některými dalšími stylistickými i věcnými překlepy či nepřesnostmi.

První tři kapitoly Kirwanovy knihy podávají základní principy Girardovy nauky a každá je uvedena stručným přehledem svého obsahu. Poslední dvě kapitoly se zabývají zhodnocením a výhledem do budoucnosti. Jednotlivé kapitoly nabízejí také stručné diskuse vztahu mimetické teorie k podobným konceptům (Hegel, Freud, Nietzsche). Kniha je doplněna bohatou bibliografií a rejstříkem jmen a pojmů.

Aniž bychom se snažili suplovat několik větami cíl celé knihy, je užitečné v největší stručnosti shrnout obsah Girardovy teorie, která má mít pro vědy o člověku stejnou roli, jako teorie gravitace pro fyziku či evoluce pro biologii (str. 24). Lidská touha je podle této teorie „mimetická“, tj. napodobovací (1. kapitola). Člověk po něčem touží proto, že po tom touží jiní, což vede přirozeně k rivalitě, konfliktu a násilí (tzv. mimetickému násilí, jehož neškodným příkladem je rvačka dětí o stejnou hračku uprostřed spousty jiných). Krize vyvolaná souběhem touhy mnoha lidí je vyřešena usměrněním násilí vůči zvolené-

mu obětnímu beránku, jehož zabití vede ke vzniku společenských a náboženských institucí, které mýtickými a rituálními prostředky udržují na uzdě mimetické násilí (2. kapitola). Podle Girarda je toto univerzální klíč k porozumění všem náboženským a společenským institucím, které jsou pak jakousi formou organizovaného mlčení o společně vykonaném zločinu. Jedním z klíčových úkolů těchto institucí je ovšem zakrývat svou vlastní povahu, která se tak stává pro členy společnosti neprůhlednou. Úkolem mimetické teorie není nic méně a nic více než násilné kořeny společenských a náboženských institucí demaskovat. Výjimečnou roli zde hraje biblické poselství, které jako jediné (ve srovnání s jinými náboženstvími a mýty) násilí na obětním beránku nepoužívá k vytvoření vlastního kulturního vzorce, nýbrž celý mechanismus naopak odsuzuje (3. kapitola). Dalším zdrojem prozření, pro Girardův osobní vývoj velmi důležitým, jsou některá slavná literární díla, např. Shakespeara dramata. Významnou součástí teorie je přesvědčení, že se nejedná o pouhé metaforické interpretační postupy, nýbrž o skutečné vraždy, skutečné historické kořeny kultury.

Není příliš překvapivé, že obsah mimetické teorie vyvolává celou řadu pochybností a otázek, z nichž mnohé jsou v knize představeny a diskutovány. Není úkolem této recenze posuzovat mimetickou teorii samotnou, na čtenáře, který se s dílem Reného Girarda seznamuje prostřednictvím Kirwanovy knihy, ovšem celá konstrukce působí přinejmenším podezřele. Přestože mohou být Girardovy úvahy v mnohém inspiřující, jeho univerzální ambice je zářející. Pramení opravdu každá touha z napodobování? Vede opravdu každé

napodobování k násilí? Je opravdu mechanismus obětního beránka základem všech kulturních institucí, snad včetně vnímání času a prostoru (str. 61)? Je skutečně biblické poselství tak zcela výjimečné ve svém postoji proti násilí? Základní problém spočívá v tom, že teze je příliš obecná na to, aby se nedalo v konkrétním zkoumaném případě najít nějaké její uplatnění. Vidět ale všude jen mimetickou touhu je značně zplošňující. Když například Kirwan na str. 28 tvrdí, že Kunderův *Žert* lze „velmi dobře podrobit girardovské analýze, jelikož se jeho děj soustřeďuje na ponižující zacházení horlivého komunistického tribunálu s hlavním protagonistou jako s obětním beránkem,“ nelze se ubránit dojmu, že předivo Kunderovy zápletky je touto interpretací poněkud potrháno.

Kirwan přistupuje k Girardově teorii z velké části nestranně. Podává informaci o Girardově vývoji, jeho hlavních dílech, obsahu jeho teorie, námitkách kritiků i odpovědích přívrženců. Pokud ale čtenář se svými pochybnostmi čeká na čtvrtou kapitolu nazvanou *Metoda a námitky*, bude zklamán; tato kapitola je ve značné míře spíše obhajobou Girarda před jeho kritiky. Na tom by samo o sobě nebylo nic špatného, čím dál víc se ale ukazuje, že Kirwan sdílí pohled měnící mimetickou teorii z vědecké a interpretační hypotézy v jakési náboženské poselství, jehož je Girard prorokem. Pochybnosti, zda mimetická teorie není totalitní a Girard sám megalomanský, jsou sice ústy kritiků zmíněny, ale jsou zodpovězeny nepřiliš přesvědčivě. Girardovo ujištění, že svou myšlenku nepovažuje za čistě osobní, ale za něco, co je „ve vzduchu“ (str. 103), např. působí spíše jako další argument pro, nikoli proti jeho velikášství. Kirwanův přístup se plně projeví v závěru, kde je podle

něj cílem mimetické teorie „získat přístup ke skutečnosti a dosáhnout nako- nec vykoupení“ (str. 137). Skeptický čtenář se může začít dokonce obávat, že bude zařazen mezi „vzdělané pohrdavce“, kteří otravují intelektuální a akademické prostředí těm, kteří jsou mimetické teorii „oddáni“ (str. 138). Ukazuje se, že *discovering* Girard je pro Kirwana více než prostým „vedením do díla“ jednoho z myslitelů mezi jinými.

Tím ale nemá být zpochybněna celková serióznost Kirwanova přístupu. I zájemci, který nemíní být mimetické teorii oddán, poskytne kniha solidní vhled do jednoho zajímavého fenoménu současné humanitní vědy.

Štěpán Holub

PETR FIALA:

*LABORATOŘ SEKULARIZACE: NÁBOŽENSTVÍ
A POLITIKA V NE-NÁBOŽENSKÉ SPOLEČNOSTI:
ČESKÝ PŘÍPAD*

(Brno: CDK, 2007. 183 s.
ISBN 978-8073251413)

Autor, nynější rektor Masarykovy univerzity a význačný český politolog, nás hned v předmluvě upozorňuje, že předložená studie není definitivní politologickou interpretací českého katolicismu, nýbrž spíše průběžnou zprávou o současném stavu výzkumu (s. 7).

Práce je rozčleněna do pěti částí. Přehlednosti rozhodně nepřispívá to, že úvod a závěr jsou číslovány jako první a pátá kapitola. V úvodu či první kapitole nás kolega Fiala seznamuje s východisky a metodologickými přístupy. Při objasňování základní pojmu padá zmínka také o „sekularizaci“. Naskytá

se otázka, zda by v dané souvislosti nemělo být alespoň připomenuto jméno teologa F. Gogartena.

Druhá kapitola (s. 25nn) obsahuje poměrně povšechný a zároveň přehledný nástin specifického postavení katolicismu a katolické církve v české společnosti od rekatolizace přes obrození, první republiku a období komunismu. Základní charakteristikou postoje české společnosti vůči katolicismu je antiklerikalismus a liberalismus (s. 35).

Na straně 37 se tvrdí, že humanistická tradice s sebou nese celou řadu prvků, které jsou s křesťanstvím analogické, a že potřeba jistého typu transcendence je součástí lidské přirozenosti. Prof. Fiala dále uvádí, že od toho všeho je ale dost daleko k uznání existence Boha jako osoby a k tomu, že člověk z tohoto poznání o Bohu vyvozuje své společenské postoje. Teolog zde ale musí podotknout, že autor knihy dostatečně nereflektuje prazáklad křesťanské identity, který tkví v tajemství Trojice. Bohužel také nezmiňuje rozdíly, k nimž v pojmání společnosti a v sebereflexi církve vede na jedné straně tendence ke striktnímu, tedy jednoosobovému nebo dokonce do jisté míry depersonalizovanému pojetí Boha-božství, a na druhé straně důsledně trinitární vnímání tohoto kapitálního tajemství. Daná problematika je v křesťanské teologii přítomna od počátku v podobě tak zvané „sociální trojiční teorie“. Nescházejí ani vynikající práce, které by zde měly být zmíněny (Peterson, Moltmann). Opět jsme tedy svědky nepropojenosti s teologií, čímž se kolega Fiala jako politolog připravuje o řadu inspirací.

Asi lze souhlasit s tvrzením, že marginální pozice katolické církve uvnitř české společnosti nevyplývá primárně z toho, jaké postoje zaujímala katolická

církev v devadesátých letech, nýbrž je dána historií posledních staletí (s. 38). Velmi zajímavou skutečností, již si uvědomuje nejenom kolega Fiala, je anomálie spočívající v tom, že česká společnost je sice vysoce sekularizovaná, zároveň ale v ní má církev i z hlediska evropského kontextu nadstandardní církevní školství do značné míry financované státem i poměrně vysoký počet katolických duchovních placených státem (s. 57). Podle Fialy církev udělala v devadesátých letech dvě zásadní politické chyby. První tkví v přístupu k problematice restitucí a v prezentaci daného problému v médiích. Druhou chybou byla tendence určitým způsobem ovlivňovat politické dění (s. 61). Podle autora jde především o to, že církev zvolila nevhodné politické strategie (s. 68). Katolická církev se musí smířit se skutečností, že ve společnosti má výrazně minoritní postavení a že nemůže vycházet z nějakých minulých zásluh. Určitý vliv může církev z politologického hlediska mít tehdy, bude-li se snažit společnost adekvátním způsobem oslovovat (s. 70).

Třetí kapitola nese titul: „Církev, zájmy a strategie“ (s. 71nn). Kolega Fiala se v první řadě zabývá otázkou, zda je církev zájmovou skupinou, anebo nikoli. Jestliže se nám jako věřícím pochopitelně přičí, abychom byli vnímáni jako jedna zájmová skupina mezi ostatními, pak z politologického hlediska je relevantní zejména to, jak církev vnímá majoritní společnost. Tady platí, že jsme vnímáni jako určitá, možná specifická, ale přece jenom zájmová skupina (s. 84). Jako teolog musím říci, že z eklesiologického hlediska se naše sebepochopení musí výrazně lišit od toho, jak církev vnímá okolní společnost. Zároveň je ale asi třeba dát kolegovi Fialovi za prav-

du, když nás staví před „tvrdou sociologickou a politologickou realitu“. Chceme-li se společností vést dialog, nemůžeme druhému nadiktovat, jak nás bude vnímat.

Na straně 87–88 se hovoří o katolickém postoji k politice, který prý nebere ohled na poznatky sociálních věd, když staví na pojmech jako společné blaho (společné dobro). Tato výtka podle mého soudu není tak docela spravedlivá, protože zatímco sociální vědy vycházejí z toho, jak se věci mají a jaké strategie je třeba volit k dosažení vytčených cílů, tak církev ve své sociální nauce hovoří spíše o tom, jak by věci měly být, a staví se na rovinu etiky. V dané souvislosti je třeba si položit otázku, jak by to vypadalo s demokracií, pokud by z politického světa absolutně vymizela i ta poslední stopa povědomí o „společném dobru“. Vedle toho si informovaný čtenář nevyhnutelně položí otázku, proč kolega Fiala nezmiňuje v celé své knize ani jednou Kompendium sociální nauky církve, jehož český překlad je již k dispozici.

Čtvrtá kapitola pojednává o problematice křesťanské politické strany v českém politickém spektru (s. 97n). Opět jsme jaksi v kostce seznámeni s dějinami KDU-ČSL. Zdá se, že kolegovi Fialovi se daří prezentovat danou problematiku jasně a přesvědčivě. Velmi zajímavé hodnocení nalezneme na straně 139. Kolega Fiala zde upozorňuje na skutečnost, že výrazně křesťanská politická témata, která mnohdy vyvolávají negativní reakce, ba posměch ze strany mainstreamových médií, dokáží integrovat členskou i voličskou základnu dané strany a vytvářejí vhodné předpoklady pro spolupráci s obdobně orientovanými politickými subjekty na evropské scéně.

Ve velmi stručné páté kapitole, která je vlastně závěrem, autor předkládá své návrhy strategie budoucího postupu církve i politické strany, která chce hájit křesťanské hodnoty.

Kniha je určitě velmi zajímavá a zasluhuje si pozornost nejen v odborných kruzích, ale také ze strany věřících, pastýřů a teologů. Určitou slabinou je nepropojenost s teologií.

Ctirad Václav Pospíšil

JIŘÍ ŽŮREK:

*PROLEGOMENA K ČETBĚ VLADIMÍRA BOUBLÍKA
A ANALÝZA STĚŽEJNÍCH TÉMAT JEHO
MYŠLENKOVÉHO ODKAZU*

*(Praha: Krystal OP, 2008. 320 s.
ISBN 978-8087183014)*

Recenzovaná monografie je disertační prací, kterou autor obhájil na CMTF UP v Olomouci dne 19. 9. 2007. Kniha je také součástí plnění grantového úkolu GA ČR 401/05/2720.

Dílo má dvě základní části. První je vlastní disertace (187 stran), druhou částí jsou přílohy, které obsahují nesmírně cenné archivní materiály. Již shromáždění této dokumentace je třeba hodnotit jako nesporně objevitelský počin. Rovněž bibliografie V. Boublíka, kterou kolega Žůrek předkládá na konci svého díla (s. 280–282) má nemalý novátorský význam, neboť autorovi této monografie se podařilo značně rozšířit počet dnes známých publikací tohoto významného představitele české teologie. Už na první pohled je tedy patrný vědecký přínos, který spočívá právě v historickém rozměru předloženého díla.

Vlastní práce je rozčleněna do úvodu, osmi kapitol, závěru a výše zmíně-

ných příloh. Na vstupních stranách nás autor seznamuje někdy poněkud vzletným stylem s osobními motivy volby daného tématu. Z řečeného vysvítá, že toto téma jednak představuje reakci na potřebu věnovat zvýšenou pozornost dějinám české teologie, jednak má určitou spřízněnost s osudy domácí české teologie v posledních letech, kdy u nás došlo k ne právě jednoduchému překonání předkoncilního manuálu. Jsme také informováni o struktuře díla a o základních metodologických záměrech, což přispívá k logickému a přehlednému uspořádání jednotlivých částí monografie.

První kapitola nás uvádí do v jistém slova smyslu „akčního“ dramatu Boublíkovy života, které by si zasluhovalo románové nebo filmové zpracování. Na tomto místě je třeba opět podtrhnout, že se nejedná, jak tomu obvykle bývá, o nějaký kompilát, nýbrž opět o zásadní vědecký přínos. Máme totiž v rukou první skutečně kritický Boublíkův životopis. Žůrek vychází z psaných i ústních svědectví očitých svědků a velmi dobře zpracovává některé choulostivé archivní materiály. Žůrek si jasně uvědomuje, že vše bude možno definitivně zhodnotit až v okamžiku, kdy se nám otevrou doposud uzavřené vatikánské archivy, kde lze s velkou mírou pravděpodobnosti očekávat výslovné doklady o tom, že Boublíkovy kontakty s orgány české rozvědky byly konány s vědomím vatikánských autorit. Je také nabitelné, že Boublík nebyl žádný zrádce a že veškeré jeho styky s pracovníky Československého vyslanectví v Itálii měly za cíl pomoc těžce zkoušené církvi ve vlasti, což odpovídalo pokoncilnímu duchu odklonu od konfrontace a příklonu k dialogu. Jedná se bezesporu o téma ožehavé, jako svědek zrodu mo-

nografie mohu dosvědčit, že navzdory autorově naprosté vědecké poctivosti nebylo právě snadné dovést knihu až k publikaci. Troufám si tvrdit, že od nynějška každý, kdo se bude chtít Boublíkem zabývat, bude muset otevřít Žůrkovu knihu.

Prezentace Boublíkovy díla má také punc skutečného přínosu jednak v tom, že Žůrek dokázal objevit celou řadu nových Boublíkových spisů, jednak v solidním členění příslušného materiálu a v jeho hodnocení. Skutečnost, že Boublík byl zaměřen silně pedagogicky – apoštolsky – a že podporoval emancipaci laiků i těžce zkoušenou církev ve své vlasti, ukazuje na jeho připodobnění Kristu, který ve svém životě prokazoval přednostní volbu pro ty, kdo byli znevýhodnění a jaksi odsouváni na okraj. Celá druhá kapitola je nejen obohacující, ale také osvěžující četbou.

Ve třetí kapitole jsme seznámeni s prameny Boublíkovy myšlení. Autor zde prokazuje svou znalost základních linií dějin teologie dvacátého století i kořenů tohoto dění ve století předchozím. Kolega Žůrek zmiňuje především francouzské, italské a německé myslitele, kteří Boublíka ovlivnili a zároveň specifikuje to, co od nich náš myslitel přebírá, i to, v čem se od nich odlišuje.

Čtvrtá kapitola představuje opět doposud zcela nezpracované téma, s nímž se ale pochopitelně musí vyrovnat každý, kdo chce proniknout do Boublíkovy teologie. Jedná se o otázku recepce II. vatikánského koncilu v díle analyzovaného myslitele. Dané téma je představeno ve formě určitého řezu Boublíkovým myšlenkovým odkazem. Žůrek se tu zároveň vyrovnává s některými Boublíkovými eklesiologickými koncepcemi, jedním dechem je však třeba zároveň podotknout, že daný myslitel žádnou

kompletní eklesiologii nese-psal. Závěr analýzy je překvapující především ve dvou bodech. Boublík, který věnoval tolik pozornosti mimokřesťanským náboženstvím, rozhodně nebyl příliš horlivým zastáncem ekumenismu. Druhé konstatování je možná ještě překvapivější: Boublíkovo myšlení koncil vlastně zásadně neovlivnil a nemodifikoval, protože tento teolog jen využíval příslušné koncilní dokumenty k tomu, aby o určité jejich výroky opřel to, co bylo více či méně zřetelně přítomno již v jeho předkoncilních dílech. Dané konstatování tedy ozřejmuje fakt, že II. vatikánský koncil nespádl tak říkajíc „z nebe“. Ono přece zpravidla platí, že výroky magisteria pouze uzasadňují a formulačně upřesňují to, co kvalitativně rozhodující složka teologické obce již delší dobu ve svém myšlení předjímá. Ukazuje se tedy, že dělení teologie na chronologicky před a pokoncilní by nemělo být úplně tím nejdůležitějším vodítkem.

Jestliže první čtyři kapitoly bychom mohli označit s jistou mírou nadsázky „obecná boublíkologie“, pak od páté kapitoly se dostáváme na pole „speciální boublíkologie“, neboť kolega Žůrek se rozhodl zpracovat sěžejní teologická témata, jimž věnoval své úsilí Vladimír Boublík. O páté až osmé kapitole platí, že jsme vždy seznámeni s dobovým rámcem dané problematiky, což kolega Žůrek zvládá velmi dobře. Na tomto pozadí se pak autor monografie pokouší prezentovat vlastní Boublíkovy přínosy. Dlužno podotknout, že takto koncipované kapitoly kladou na našeho autora nemalé nároky. Tématický rozsah těchto kapitol je značný (fundamentální teologie, christologie a soteriologie, antropologie, teologie mimokřesťanských náboženství). Volba analyzovaných témat, jimiž se Žůrek v Boublíkově díle

zabývá, má své hluboké opodstatnění v obsahu analyzovaných spisů. Není sporu o tom, že Žůrek v každé z těchto kapitol dokáže poměrně snadno překonat všechno, co bylo k příslušnému tématu vzhledem k interpretaci Boublíkova myšlenkového odkazu prozatím k dispozici. Je tedy zřejmé, že jeho analýza opět představuje nemalý přínos.

U prvního tématu, tedy fundamentální teologie, se Žůrkovi vcelku podařilo vystihnout základní myšlenkové linie Boublíkova myšlení a především určitý vývoj tohoto autora od klasického, dobového manuálu k novější koncepci této disciplíny. V závěru páté kapitoly Žůrek dokáže vykročit směrem k dnešní situaci a položit si otázky, které se týkají aktuality Boublíkovy koncepte fundamentální teologie.

Velmi obsáhlá je šestá kapitola věnovaná Boublíkově christologii a soteriologii. Je zřejmé, že analyzovaný myslitel nese-psal žádnou kompletní christologii a soteriologii, přesto lze říci, že jeho myšlenkový odkaz překračuje namnoze rámec fundamentální teologie, což však souvisí s nevyhnutelným prolínáním fundamentální teologie a dogmatické teologie. První bod, věnovaný historicitě Ježíše z Nazareta a problematice dějin spásy, nepředstavuje zásadní problémy. Následuje, metodologicky vcelku správně, analýza toho, jak se Boublík vyrovnával s tématem „tajemství Ježíšova života“. I zde můžeme být vcelku spokojeni s tím, jak Žůrek Boublíka interpretuje. Následují další prvky Boublíkovi christologie jako kupříkladu analýza jím používaných christologických titulů.

Druhá část šesté kapitoly je věnována Boublíkově soteriologii. Naskytá se otázka, zda Žůrek neměl pojmout tuto tematiku jako samostatnou kapitolu. Nejzajímavější a také nejdiskutabilnější

je bod, v němž se hovoří o Kristově primátu v díle spásy. Boublík se věnoval otázce Kristova primátu v díle spásy a nechal se při tom inspirovat pojetím Jana Duns Scota. Žůrek prezentuje odkaz tohoto středověkého myslitele vcelku uspokojivě. Boublíkova modifikace je zpracována také velmi dobře.

Velmi zajímavá a pro autora monografie ne právě snadná je sedmá kapitola, v níž se Žůrek zabývá Boublíkovou antropologií. V prvním bodu jsme opět seznamováni s teologickým kvasem desetiletí před koncilem a po něm, kde na povrch výrazně vystoupila otázka pojímání poměru mezi přirozeností a nadpřirozenem. Druhá část této kapitoly je v jistém slova smyslu návratem k christologii a soteriologii, což je ale nevyhnutelné, neboť Kristus představuje také vrchol zjevení toho, kým je člověk. Žůrek vcelku uspokojivě představuje nauku J. Duns Scota ohledně Krista jako prvního predestinovaného, na niž Boublík navazuje a kterou se také pokouší poněkud modifikovat. Nesdílím však výhradně pozitivní hodnocení Boublíkovi odpovědi. Základní otázka totiž zní: Jestliže se predestinace týká osoby, pak Kristus nemohl být predestinován jako osoba Slova, jak je tedy možné hovořit o predestinaci člověka Ježíše? Toto dilemma ale Boublík, podle mého soudu, vůbec neřeší. Scotus ano, protože podle něj má Kristovo lidství svou vlastní „totožnost“. Pokud by toto lidství nebylo přijato osobou Slova, konstituovalo by vlastní lidskou osobu Ježíše z Nazareta. Jestliže ale Ježíšovo lidství má v Božím záměru od věčnosti svou „haecceitas“, pak může být nositelem predestinace, i když na dějinné rovině nikdy fakticky neexistoval člověk Ježíš, který by měl jen lidskou osobu a nebyl by osobou Slova. Pochopitelně platí, že

právě v tomto smyslu je pak každá lidská osoba podílníkem na Kristově primární predestinaci, protože člověk je již svým stvořením zaměřen k Božímu synovství, které představuje osnovu, na níž je lidská osoba utkána. Boublík ale nebyl dogmatický teolog v pravém slova smyslu, a proto všechny tyto záležitosti nedomýšlel až do nejzazších důsledků. V tom všem se také obráží určitá tápavost teologie v letech bezprostředně po II. vatikánském koncilu. Pokud se jedná o antropologickou stránku predestinace, je zřejmé, že Boublíkova kritika Augustina je zcela oprávněná. Kořen této kritiky jako u mnoha dalších současných autorů tkví především v pokukazu na skutečnost, že Augustin odsouval stranou a interpretačně zamlžoval slavný výrok z 1 Tim 2,4–6, kde se hovoří o univerzální spasitelské Boží vůli. Pokud se jedná o téma „hřešitelnosti“, což byla podle Boublíka charakteristika lidské přirozenosti již od prvního okamžiku stvoření, dovoluji si podotknout, že velmi podobným způsobem uvažoval a vyjadřoval se Bonaventura ve svém slavném spise *Breviloquium*, Boublík to bohužel nevěděl a na zmíněného církevního učitele se neodvolával. Velmi zajímavé je představení Boublíkovy „teologie smrti“, které má poměrně značný ekumenický potenciál.

Závěrečná kapitola nás uvádí do dalšího dnes velmi ožehavého tématu, jímž je teologie mimokřesťanských náboženství. Kolega Žůrek zde prokazuje dobrou orientaci, znalost problematiky a především dokáže také vcelku spravedlivě hodnotit Boublíkovy přínosy i určité nedostatky jeho pokusu o vytyčení této nové teologické disciplíny. Sám Boublík ještě ne zcela jasně rozlišoval otázku možnosti spásy jedince mimo

křesťanství a problematiku spásanosné hodnoty jednotlivých náboženských tradic lidstva. Je však zřejmé, že tyto tradice pro Boublíka mají určitý význam v otázce spásy. Zajímavá je teze o určité zástupnosti náboženských tradic vzhledem ke Kristově církvi a zejména myšlenka o „anonymních katechumenech“, jejímž prostřednictvím Boublík vtipně modifikoval poněkud diskutabilní Rahnerovu nauku o „anonymních křesťanech“.

V závěru nás kolega Žůrek přehledně seznamuje s výsledky, k nimž v průběhu svého bádání dospěl. Dovolím si pouze podotknout, že jednou ze základních slabin Boublíkovy teologie je scházející trinitární aspekt myšlení. To je však v souvislosti se stavem dobové trinitologie vcelku pochopitelné. Právě v tomto smyslu by se měly orientovat úvody k reedicím Boublíkovy myšlenkového odkazu. Dlužno podotknout, že právě zde také leží jeden z největších dluhů editorů a překladatelů Boublíkových spisů do češtiny.

Žůrek zvolil téma, které není na první pohled bombastické, ale je nesmírně užitečné a vskutku nové. Předností není pouze vysoká vědecká úroveň historického výzkumu i teologické analýzy daných témat, ale také skutečnost, že stojíme před nesmírně potřebným počinem na poli dějin české teologie, která jedině díky takovýmto dílům nabude sebevědomí a jasně si uvědomí svou vlastní identitu. Doufejme, že po Žůrkově díle sáhnou nejenom specialisté, ale také všichni zájemci o Boublíka, o stěžejní témata jeho myšlenkového odkazu a rovněž zájemci o české dějiny druhé poloviny dvacátého století.

Ctirad Václav Pospíšil